

Schaktning för fiberkabel i Arboga

Förundersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Arboga 34:1
Kapellgatan, Trädgårdsgatan och Bergsgränd
Arboga stadsförsamling
Arboga kommun
Västmanland

Ulf Alström

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Inledning.....	2
Målsättning.....	2
Undersökningsresultat.....	2
Tolkning och utvärdering.....	4
Referenser	6
Kart- och arkivmaterial	6
Otryckta källor	6
Tekniska och administrativa uppgifter.....	6
Kartfigur.....	7
BILAGOR.....	8
Bilaga 1. Fyndtabell.	8

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2012

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-109-1

Västerås 2012.

Sammanfattning

I samband med schaktningar för fiberkabel i Kapellgatan, Trädgårdsgatan och Bergsgränd i Arboga söder om Arbogaån har en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning genomförts. Arbetet utfördes, under juni och juli 2011, dock inte i direkt anslutning till schaktningarna utan de genomfördes när schaktsträckorna var grävda.

Vid förundersökningen dokumenterades och konstaterades bevarade kulturlager på sträckan Kapellgatan, i Trädgårdsgatan på sträckan norr om kvarteret Riskan samt sträckan i Bergsgränd. Vid kvarteret Musseronen i Trädgårdsgatan var schaktet redan förberett för fiberkabeln varför inga kulturlager var synliga.

Kulturlagren som påträffades dateras till efterreformatorisk tid genom keramikfynd och ¹⁴C dateringar.

Inledning

På grund av schaktningsarbeten för fiberkabel i Kapellgatan, Trädgårdsgatan och Bergsgränd i Arboga har Stiftelsen Kulturmiljövård utfört en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning.

Arbetet utfördes under juni och juli 2011 efter ett beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län 2011-05-26 (dnr: 431-1729-11).

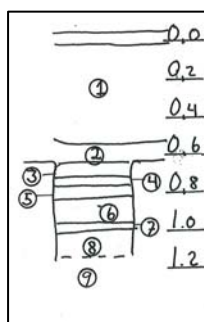
Beställare av den arkeologiska förundersökningen var Tekniska förvaltningen, Arboga stad, som också bekostade arbetet.

Målsättning

Målsättningen med schaktningsövervakningen var att klargöra kulturlagrens utbredning inom schaktet. En karaktärsbedömning av kulturlager och fynd skulle göras, om det var möjligt, utifrån förutsättningarna. Förutsättningarna i det här fallet, var att hålla en låg ambitionsnivå där det var tillräckligt att besiktiga redan grävda schakt samt att endast sektioner av schaktväggarna skulle dokumenteras. En datering av kulturlagren var önskvärt.

Undersökningsresultat

Det cirka 400 m lång schaktet (figur 5) grävdes med kabelskopa. Schaktet var därför endast 0,3 m brett. Djupet varierade men uppgick mestadels till 0,4 m. På kortare sträckor av schaktet var djupet 0,6 m.

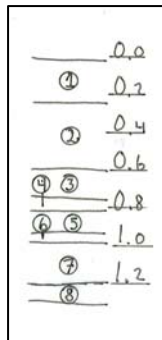

Figur 1. 1. Trottoarplattor med bärlager 2. Brun svart sand delvis eldpåverkad 3. Gråbrun sand och lera med stort inslag av kol och tegelflis 4. Orangebränd sand 5. Mörkbrun sand med stort inslag av organiskt material 6. Krossat tegel blandat med jord 7. Rödbrun jord med stort inslag v organiskt material 8. Brun sand och ler med inslag av kol och tegelstänk 9. Ej undersökt kulturlager. (Profil i Kapellgatan mot öster. Skala 1:40.)

Schaktet i Kapellgatan (figur 5) påverkade så gott som bara bärlager bestående av sten och grus och vid kvarteret Menlös huskropp ett frischakt som var fyllt av sand. I kvarteret Menlös nordvästra hörn påträffades ett kulturlager på en sträcka av cirka 10 m. Kulturlagret bestod av brun mörk sand som delvis var eldpåverkad. Detta föranledde att en 0,5 m djup provgröp grävdes för att utröna kulturlagrens tjocklek

(figur 1). Provschaktet nådde dock inte ursprunglig marknivå. Det är därför okänt hur tjockt kulturlagret var på platsen.

Från Kapellgatan till Skottgränd i Trädgårdsgatan, dvs. vid kvarteret Musseronen kunde inga kulturlager dokumenteras på grund av att schaktet redan hade grusad markbädd för kabeln. Från Skottgränd till Bergsgränd däremot konstaterades det kulturlager efter hela sträckan vid kvarteret Riskan. På en plats efter sträckan vid kvarteret Riskan grävdes en provgrop. På grund av schaktets ringa bredd nåddes inte ursprunglig marknivå (figur 2).

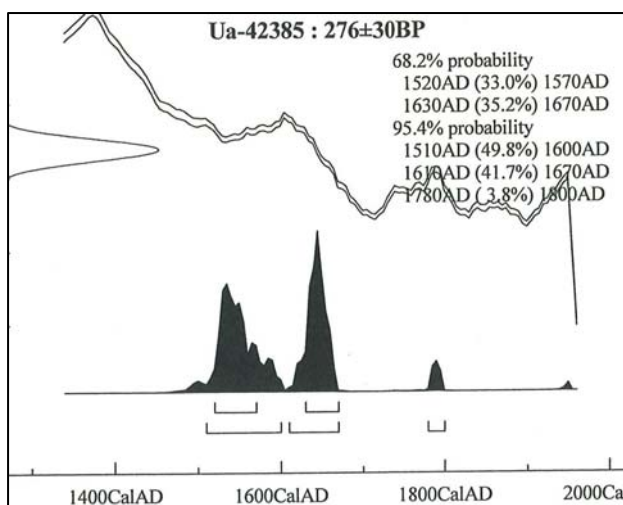

Figur 2. 1. Kant- och trottoarsten 2. Bärlager av grus och sand 3. Mörkt kulturlager med tegel 4. Bränt material med i huvudsak brända ben 5 Kulturlager med träflis och gödsel 6. Lager med näver 7. Kulturlager med kvistar, ben och gödsel 8 Torrt sandigt lager med träflis och gödsel. (Profil i Trädgårdsgatan mot norr. Skala 1:40.)

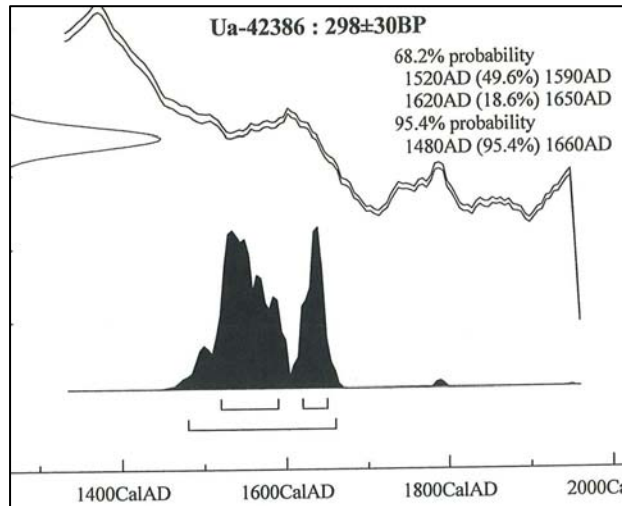
Provgropen i Trädgårdsgatan indikerade att kulturlagren kan vara upp till 1 m tjocka i delar området.

Det finns dock skäl att misstänka att så inte är fallet när man ser till lagerinnehållet. Lager 4 som var 0,06 m tjockt innehöll nästan bara brända ben. Lager 6 som också var 0,06 m tjockt innehöll bara näver. Dessa lager kan tyda på att något speciellt skett på platsen där provgropen grävdes. Å andra sidan kan dessa lager även vara ett resultat av att man slängt sopor på platsen. Det som motsäger resonemanget är att övriga kulturlager kan betecknas som normala. Att få någon riktig klarhet i vad lagren betyder och hur de tillkommit är en näst intill omöjlig uppgift eftersom provgropen inte var mer än 2–3 dm².

Från lager 8, som utifrån innehållet, bedömdes som det först avsatta i området, togs spåda kvistar för ¹⁴C dateringar. De två kvistarna bedömdes ha låga egenåldrar. Med när 70 % säkerhet avsattes de troligen äldsta kulturlagret mellan 1520–1670 vår tideräkning.

Figur 3, ¹⁴C provet visar med nära 70 % sannolikhet att lager 8 bildades under perioden 1520–1670 vår tideräkning (Pössnert 2011).

Figur 4. ^{14}C provet visar med nära 70 % sannolikhet att lager 8 bildades under perioden 1520–1650 vår tideräkning (Possnert 2011).

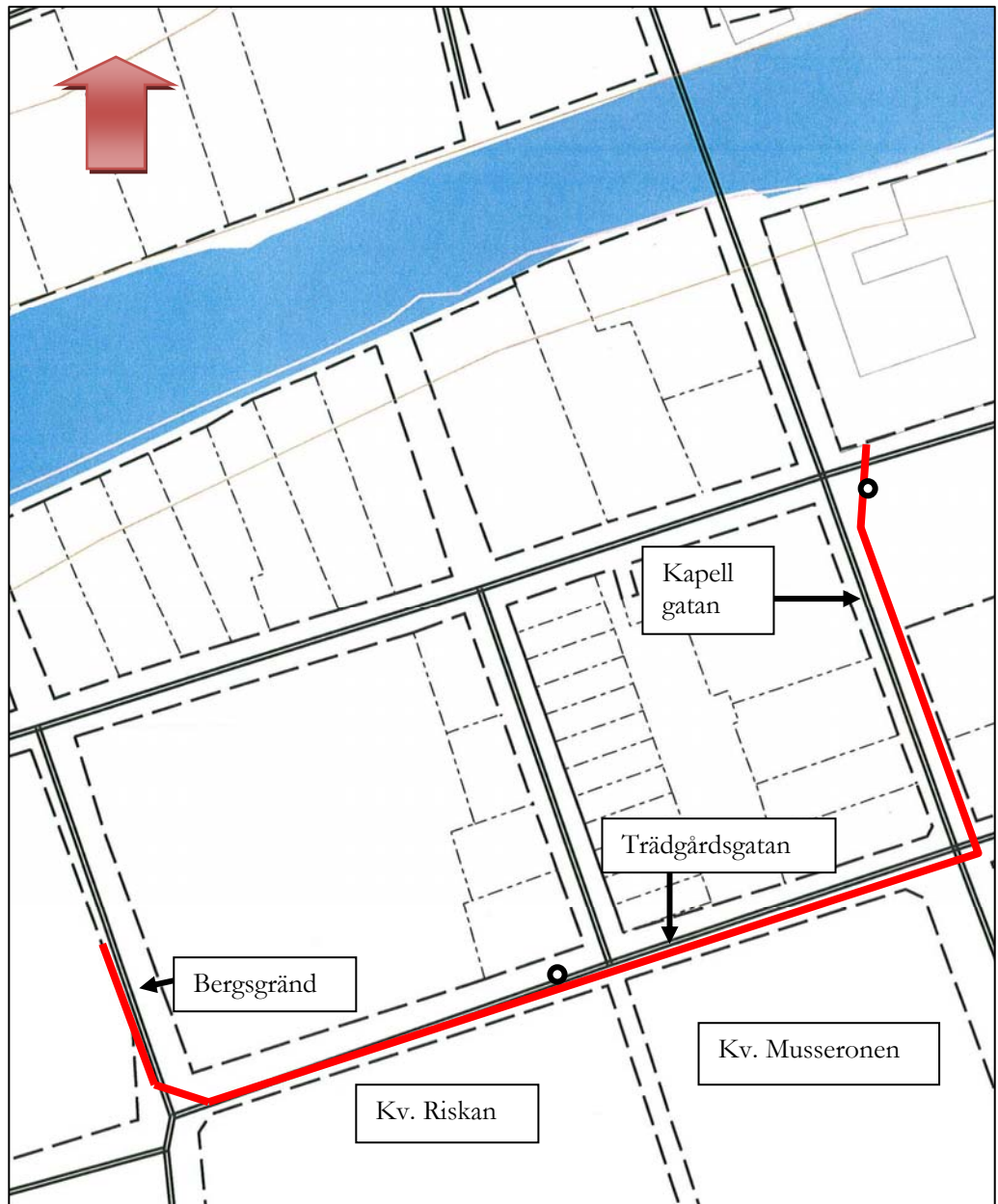
Schaktet i Bergsgränd som sträckte sig halvvägs norrut vid kvarteret Grindbergatullen berörde också ett mörkare kulturlager vars tjocklek och innehåll tillsvidare är okända.

Tolkning och utvärdering

I de kulturlager som kunde identifieras i provgröparna fanns inga fynd som kan dateras till medeltid. Möjligen kan två fragment av ett yngre rödgodskärl dateras till 1500-tal. De fåtal andra skärvor som påträffades är av yngre karaktär och dateras till 1700 eller 1800 tal.

De kulturlager som nu påträffats tycks alltså tidigast ha tillkommit under 1500-talet vilket styrker tidigare resultat från schaktningsövervakningar söder om Arbogaån (Alström 2002, 2006). Ett undantag är dock undersökningarna i kvarteret Sämssmakaren där kulturlager och anläggningar dateras till 1200-talet (Wallebom & Jonsson 2004).

För övrigt kan nämnas att flera schaktningsövervakningar genomförts söder om ån där schaktningarna inte påverkade de äldsta kulturlagren varför vår bild av Arbogas etablering och utveckling söder om ån ännu är mycket ofullständig.

Figur 5. Kabelschakten markerade med röd linje. Punkt-cirklar markerar platserna för sektionsritningarna i Kapellgatan (figur 1) och i Trädgårdsgatan (figur 2). Utdrag ur Fastighetskartan, skala 1:1 500).

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala fastighetskartan. Skala 1:1 500

Otryckta källor

Possnert, G., 2011. Resultat av ¹⁴C datering av kvistar från Arboga, Västmanland.

Litteratur

Alström, U., 2002. Kvarteret Godtemplaren. Kulturmiljöavdelningen Rapport 2002:A74. Västmanlands läns museum. Västerås.

Alström, U., 2006. Fjärrvärmeanslutningar i Arboga. Kulturmiljövård Mälardalen Rapport 2006:57. Västerås.

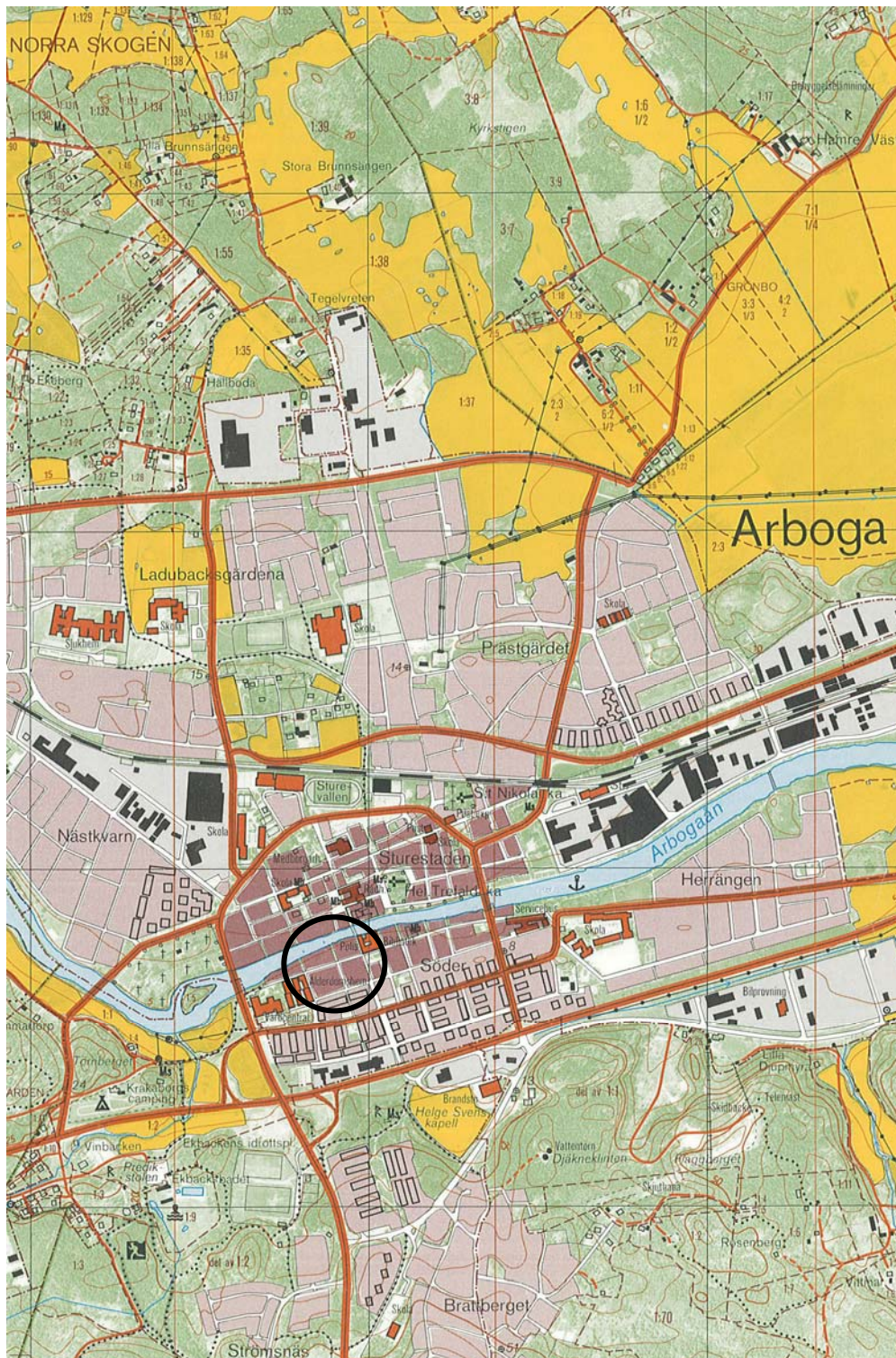
Wallebom, U. & Jonsson, K., 2004. Kvarteret Sämskmakaren. UV Bergslagen Rapport 2004:4. Örebro.

Tekniska och administrativa uppgifter

KM projekt nr:	KM 11066
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-1729-11 2011-05-26
Undersökningsperiod:	2011-06-22, 2011-07-05/06
Exploateringsyta:	Cirka 400 löpmetrar schakt
Personal:	Ulf Alström, Jonas Ros
Belägenhet:	Kapellgatan-Trädgårdsgatan-Bergsgränd, Arboga stadsförsamling, Arboga kommun, Västmanlands län, Västmanland
Ekonomisk karta:	11G:60
Koordinatsystem:	Rikets
Koordinater:	Kapellgatan X 6585744 Y 1501981 X 6585660 Y 1502010 Trädgårdsgatan X 6585660 Y 1502010 X 6585603 Y 1501835 Bergsgränd X 6585603 Y 1501835 X 6585650 Y 1501820
Inmättningsmetod:	Manuell
Dokumentationshandlingar:	Förvaras på VLM
Fynd:	Fynden F1-F4 förvaras i väntan på fyndfördelning på KM

Kartfigur

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 6. Undersökningsplatsens läge markerat med en oval. Utdrag ur ekonomiska kartan. Skala 1:20 000.

BILAGOR

Bilaga 1. Fyndtabell.

Fyndnr	Sakord	Material	Egenskap	Vikt, gr	Antal	Antal. fragm.	Fyndomständighet
1	Ben	.	Brända	70	-	16	Profil Trädgårdsgatan, lager 4
2	Y. rödgods	Lera	Glaserade	40	5	6	Profil Trädgårdsgatan, lager 3
3	Y. rödgods	Lera	Glaserade	22	1	2	Profil Trädgårdsgatan, lager 7
4	Y. rödgods	Lera	Glaserad	20	1	1	Profil Kapellgatan. Lager 3